

حقوق و قوانین شهری

تألیف

دکتر حامد بهزادی پور

دکتری شهرسازی، مدرس دانشگاه

کارشناس رسمی دادگستری در رشته شهرسازی

انتشارات طحان گستر

ناشر تخصصی معماری و شهرسازی

سرشناسه	: بهزادی‌پور، حامد، ۱۳۶۰ -
عنوان قراردادی	: ایران. قوانین و احکام Iran. Laws, etc
عنوان و نام پدیدآور	: حقوق و قوانین شهری / تألیف حامد بهزادی‌پور.
مشخصات نشر	: تهران: طحان گستر، ۱۴۰۰.
مشخصات ظاهری	: ۱۷۶ ص. : جدول.
شابک	: 978-622-7834-04-8
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
یادداشت	: کتابنامه: ص. ۱۷۳-۱۷۶.
موضوع	: شهرداری -- قوانین و مقررات -- ایران
موضوع	: Municipal corporations -- Iran
موضوع	: کاربری زمین‌های شهری -- قوانین و مقررات -- ایران
موضوع	: City planning and redevelopment law -- Iran
رده بندی کنگره	: KMH۲۹۳۷
رده بندی دیویی	: ۳۴۲/۵۵۰۹
شماره کتابشناسی ملی	: ۸۴۶۵۶۷۵
اطلاعات رکورد کتابشناسی	: فیبا

حقوق و قوانین شهری

تألیف: دکتر حامد بهزادی‌پور

ناشر: طحان گستر

چاپ: سام

صحافی: سام

نوبت چاپ: اول ۱۴۰۰

شمارگان: ۲۰۰ نسخه

مدیر تولید: ابوالفضل چلاغلو

شابک : ۹۷۸-۶۲۲-۷۸۳۴-۰۴-۸

قیمت: ۶۲۰۰۰ تومان

پیشگفتار

شهر، شهروند و مدیریت شهری به عنوان مفاهیمی هستند که ارتباط بسیار تنگاتنگ و نزدیکی با یکدیگر دارند. چراکه شهر، فضای سکونت با کارکرد و ویژگی خاص خود را تداعی می‌کند. شهروندان به عنوان ساکنان این فضا تلقی می‌شوند و مدیریت شهری مسئول تعامل و ارتباط متقابل بین این دو است. برقراری شرایط و زمینه‌های لازم میان آنها نیازمند قرارگرفتن برمدار قانون‌مداری است. قانون‌مداری مبتنی بر تدوین قوانین و مقرراتی است که وظایف و تکالیف دوسویه شهروندان و مدیریت شهری را روشن و مشخص می‌نماید و هدف آن سامان بخشی به زندگی شهری و فعالیت‌های مدیریت شهری است.

از این روی توجه به حقوق و قوانین شهری که دارای ابعاد حقوقی و شهرسازی است، می‌تواند نقش مؤثری در انتظام بخشی به محتوا و کالبد جامعه شهری داشته باشد. در صورتی که نقش آنها به درستی درک و به منظور انجام اهداف یک جامعه به کار گرفته شود، می‌توان شاهد نظم، یکپارچگی و عدالت در محیط انسان ساخت بود. چرا که جامعه بدون درنظر گرفتن سازوکارهای حقوقی و شهرسازی قادر به برطرف ساختن تضاد منافع و تأمین نیازها نخواهد بود و با گذشت زمان رو به انحطاط خواهد رفت.

در این راستا این کتاب با هدف آشنایی با حقوق و قوانین شهری برای کلیه شهروندان، علاقمندان و به ویژه دانشجویان رشته‌های شهرسازی و معماری تلاش نموده است تا با بهره‌گیری از منابع موجود، تجربیات و مطالعات انجام شده نسبت به تدوین یک منبع نظام‌مند اقدام نماید و در نگارش آن سعی شده است مطالب روان، کاربردی و قابل استفاده برای دانشجویان رشته‌های مذکور باشد.

کتاب حقوق و قوانین شهری در فصول شش گانه خود به بیان و تبیین مفاهیم علم حقوق، حقوق شهری، شهروند و حقوق شهروندی، مدیریت شهری و وظایف آن، انواع اراضی شهری و مقررات و قوانین مربوطه، حق مالکیت و قوانین مرتبط با آن، انواع طرح‌های توسعه شهری در سطوح ملی و منطقه‌ای، شهری و روستایی و آشنایی با انواع مراجع قضאותی در قانون شهرداری می‌پردازد.

نگارنده خود آگاه است که کتاب حاضر کاستی‌هایی دارد. لذا از همه اساتید صاحب نظر و اهل فن و دانشجویان عزیز و علاقمند، درخواست می‌شود تا ایرادات و نقایص را جهت اصلاح در چاپ‌های بعدی ارائه نمایند.

فهرست مطالب

فصل اول: مفاهیم و تعاریف

۱-۱- تعریف حقوق	۱۴
۲-۱- تقسیمات علم حقوق	۱۴
۳-۱- مفهوم حقوق شهری	۱۴
۴-۱- جایگاه حقوق شهری در تقسیمات علم حقوق	۱۵
۵-۱- مفهوم حقوق و شهروندی	۱۶
۶-۱- منابع حقوق و حقوق شهری	۱۷
۱-۶-۱- قانون	۱۷
۱-۶-۱-۱- قانون اساسی	۱۷
۲-۶-۱-۱- قانون عادی	۱۸
۳-۶-۱-۱- آئین نامه	۱۸
۴-۶-۱-۱- تصویب نامه	۱۸
۵-۶-۱-۱- بخشنامه	۱۹
۶-۶-۱-۱- تفاوت قانون با آئین نامه و تصویب نامه	۱۹
۲-۶-۱- رویه قضایی	۱۹
۳-۶-۱- عرف	۲۰
۴-۶-۱- عقاید علما حقوق	۲۰
۷-۱- قلمرو زمانی و مکانی حقوق شهری	۲۰
۸-۱- اصول حاکم بر حقوق شهری	۲۱

فصل دوم: شهروند و مدیریت شهری

۱-۲- تعریف شهر و سکونتگاه‌های شهری	۲۴
۲-۲- مفهوم شهروندی	۲۷
۳-۲- مفهوم حقوق شهروندی	۲۸
۴-۲- مفهوم مدیریت شهری	۲۹
۵-۲- وظایف مدیریت شهری	۳۰
۶-۲- تاریخچه مدیریت شهری در ایران	۳۱
۷-۲- سطوح مدیریت شهری در ایران	۳۱
۱-۷-۲- نهادهای مرتبط در سطح کلان مدیریت شهری	۳۱
۱-۷-۲-۱- وزارت کشور	۳۲
۲-۷-۲-۱- وزارت راه و شهرسازی	۳۳

فهرست مطالب

۳۳	۳-۷-۱-۲	شورای عالی شهرسازی و معماری ایران
۳۴	۲-۷-۲	نهادهای مرتبط در سطح منطقه‌ای مدیریت شهری
۳۴	۱-۲-۷-۲	استانداری
۳۴	۳-۷-۲	نهادهای مرتبط در سطح محلی مدیریت شهری
۳۴	۱-۳-۷-۲	شهرداری
۳۵	۲-۳-۷-۲	شورای اسلامی شهر
۳۸	۸-۲	نقش و وظایف شهرداری‌های ایران
۳۸	۱-۸-۲	مفهوم شهرداری
۳۹	۲-۸-۲	رده‌بندی جمعیتی و نوع تشکیلات شهرداری‌های ایران
۴۱	۳-۸-۲	بررسی منابع درآمدی شهرداری‌ها در ایران
۴۱	۱-۳-۸-۲	مفهوم درآمد پایدار و شاخص‌های آن
۴۲	۲-۳-۸-۲	ساختار درآمدی شهرداری‌ها از آغاز تاکنون
۴۵	۴-۸-۲	شخصیت حقوقی شهرداری‌ها
۴۶	۵-۸-۲	وظایف شهرداری‌ها در ایران
۴۷	۶-۸-۲	مراجع قانونی صدور پروانه ساختمانی

فصل سوم: مقررات و قوانین مرتبط با اراضی شهری

۵۰	۱-۳	تعریف اراضی شهری
۵۱	۲-۳	انواع اراضی در قانون زمین شهری
۵۱	۱-۲-۳	اراضی بایر
۵۲	۲-۲-۳	اراضی دایر
۵۲	۳-۲-۳	اراضی موات
۵۲	۳-۳	انواع اراضی شهری از منظر مالکیت
۵۲	۱-۳-۳	اراضی عمومی
۵۲	۱-۱-۳-۳	اراضی عمومی - دولتی
۵۳	۲-۱-۳-۳	اراضی عمومی - ملی
۵۴	۳-۱-۳-۳	اراضی عمومی - انفال
۵۴	۴-۱-۳-۳	اراضی عمومی - موات
۵۵	۵-۱-۳-۳	اراضی عمومی - مجهول‌المالک
۵۵	۶-۱-۳-۳	اراضی عمومی - خالصه
۵۶	۲-۳-۳	اراضی خصوصی
۵۶	۳-۳-۳	اراضی موقوفه
۵۶	۴-۳	تاریخچه کاربری اراضی

فهرست مطالب

۵۷	۵-۳- ارزیابی کاربری اراضی شهری
۶۰	۶-۳- برنامه‌ریزی کاربری اراضی شهری
۶۲	۷-۳- اهداف برنامه‌ریزی کاربری اراضی شهری
۶۲	۸-۳- انواع کاربری اراضی شهری
۶۴	۹-۳- مکانیابی فعالیت‌ها در اراضی شهری
۶۶	۱۰-۳- تغییرات کاربری اراضی شهری
۶۶	۱۱-۳- مراجع قانونی تغییر کاربری اراضی
۶۷	۱۲-۳- تجزیه اراضی شهری و ثبت املاک
۶۷	۱-۱۲-۳- تاریخچه نظارت بر ثبت املاک در ایران
۶۹	۲-۱۲-۳- تفکیک و افراز
۶۹	۳-۱۲-۳- تمایز تفکیک و افراز
۷۰	۴-۱۲-۳- حوه درخواست تفکیک و افراز
۷۱	۵-۱۲-۳- روند تفکیک عرصه در ادارات ثبت
۷۲	۶-۱۲-۳- روند تفکیک اعیان در ادارات ثبت
۷۲	۷-۱۲-۳- روند درخواست افراز در ادارات ثبت
۷۲	۱-۷-۱۲-۳- درخواست افراز
۷۳	۲-۷-۱۲-۳- شرایط درخواست افراز
۷۵	۸-۱۲-۳- معابر و شوارع حاصل از تفکیک
۷۵	۱۳-۳- کمیسیون ماده ۱۲ قانون زمین شهری
۷۵	۱-۱۳-۳- وظایف اعضای کمیسیون ماده ۱۲ قانون زمین شهری

فصل چهارم: حق مالکیت و قوانین مرتبط با آن

۷۸	۱-۴- تعریف مال
۷۸	۱-۱-۴- اموال منقول
۷۸	۲-۱-۴- اموال غیرمنقول
۷۸	۲-۴- مفهوم مالکیت
۷۹	۳-۴- انواع مالکیت
۷۹	۱-۳-۴- مالکیت عمومی
۷۹	۲-۳-۴- مالکیت خصوصی
۸۰	۴-۴- انواع اسناد مالکیت
۸۰	۱-۴-۴- سند مالکیت ثبتی
۸۰	۲-۴-۴- سندعادی یا بنچاقی
۸۰	۳-۴-۴- سند ملکی وقفی